

Agnieszka Gajewska

<https://orcid.org/0000-0002-4620-0222>

Henryk Noga

<https://orcid.org/0000-0001-7073-3443>

Maria Katarzyna Grzegorzewska

<https://orcid.org/0000-0001-7087-983X>

DOI: 10.34866/3930-0504

Bezpieczeństwo i porządek publiczny w systemie funkcjonowania państwa na przykładzie działań w dzielnicy Kraków-Nowa Huta jako wyzwania edukacji dla bezpieczeństwa

Security and public order in the system of state functioning on the example of activities
in the Kraków-Nowa Huta district – challenges for education for safety

Key words: safety, crime, prevention, education for safety.

Abstract: The study shows the importance of public safety and order in the system of state functioning on the example of activities in the district of Krakow-Nowa Huta. The authors outlined the threats that the Police as a security body counteracts, the types of crime in Nowa Huta were shown. The Police's fight against crime in Nowa Huta is further outlined. Based on the material obtained, an attempt was also made to assess the effectiveness of the Police in securing public safety and order in Nowa Huta in the context of the challenges of education for safety.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, przestępczość, prewencja, edukacja dla bezpieczeństwa.

Streszczenie: W opracowaniu ukazano znaczenie bezpieczeństwa i porządku publicznego w systemie funkcjonowania państwa na przykładzie działań w dzielnicy Kraków-Nowa Huta w kontekście wyzwań edukacji dla bezpieczeństwa. Autorzy zarysowali zagrożenia, którym Policja jako organ bezpieczeństwa przeciwdziała, ukazano rodzaje przestępczości w Nowej Hucie. W dalszej części omówiono walkę Policji z przestępczością w Nowej Hucie. Na podstawie uzyskanych materiałów podjęto także próbę oceny skuteczności Policji w zabezpieczeniu bezpieczeństwa i porządku publicznego w Nowej Hucie. Podejmowane przez Policję działania są możliwe dzięki edukacji formalnej oraz ciągłemu podnoszeniu kwalifikacji przez pracowników Policji.

Wprowadzenie

Już prawie 40-letnia działalność Policji w Nowej Hucie w ostatnich latach przynosi coraz lepsze efekty. W okresie 2014–2019 udało się skutecznie przeciwdziałać wzrostowi przestępczości, zaś liczba zgłoszeń zdarzeń takich jak przestępstwa rozbójnicze, uszkodzenia ciała, bójki, pobicia, kradzieże z włamaniem, kradzieże, czy uszkodzenia mienia uległa pewnej stabilizacji. Widoczny był też spadek sytuacji, w których konieczne było podjęcie działań dochodzeniowych. Spadła jednocześnie liczba zatrzymanych sprawców przestępstw, zwłaszcza w latach 2018 i 2019.

Należy zauważyć, że Policja odgrywa dużą rolę w ochronie bezpieczeństwa i porządku publicznego w systemie funkcjonowania państwa. Posiada najszerszy zakres uprawnień, dzięki którym może ścigać osoby naruszające przepisy prawa. Z kolei dzięki działaniom prewencyjnym i profilaktyce bezpieczeństwa może wpływać na zachowania społeczne, od których zależy m.in. wykrywalność sprawców samych przestępstw, jak i gotowość niektórych osób do uczestniczenia choćby w występach chuligańskich.

Bezpieczeństwo i porządek publiczny - definicje i typologia

Państwo to jedna z najstarszych i od wieków utrwalonych organizacji politycznych zrzeszająca jednostki ludzkie. To historycznie ugruntowana organizacja społeczeństw, odznaczająca się wysokim stopniem zorganizowania, jak i pewnymi cechami, bez których nie możemy mówić o jego istnieniu¹. Jego fundamentalną, podstawową cechą jest władza publiczna, która obok terytorium i ludności, jak i możliwości bycia podmiotem stosunków międzynarodowych wydaje się nieodzowna². Państwo jest równocześnie organizacją polityczną, a więc taką, której celem jest sprawowanie władzy nad ludźmi oraz kierowanie społeczeństwem lub jego częścią³. Wykorzystuje w tym celu swoją zdolność do informowania obywateli o dopuszczalnych dla nich możliwościach zachowania się i postępowania, jak i możliwość egzekwowania podjętych decyzji z wykorzystaniem powołanego w tym celu aparatu przymusu bezpośredniego lub władztwa administracyjnego.

Złożoność dyskusji o bezpieczeństwie, jak i jego wielowymiarowość z punktu widzenia zagrożeń będących przedmiotem jego zainteresowania, sprawia, że jego typologia wydaje się nader bogata, a wręcz wydaje się rozrastać. I tak, zwracając uwagę na obszar zainteresowania bezpieczeństwem, możemy mówić o jego istnieniu bądź braku w ujęciu globalnym, regionalnym lub narodowym. Na obszarze danego kraju zaś w ujęciu narodowym bądź lokalnym. Kryterium terytorialne wydaje się w tym wypadku mieć jednak znaczenie wyłącznie porządkujące i ustalające obszar zainteresowań badawczych. Inaczej jest w wypadku innych typologii bez-

¹ D. Dudek, Z. Husak, G. Kowalski, W. Lis, [w:] *Konstytucyjny system organów państwa*, red. D. Dudek, Z. Husak, G. Kowalski, W. Lis, Warszawa 2013, s. 6.

² J. Kuciński, *Nauka o państwie współczesnym*, Łódź 2019, s. 21–23.

³ Tamże, s. 25.

pieczeństwa, biorących pod uwagę nie tyle obszar oceny poziomu bezpieczeństwa, co jego przedmiot. Biorąc pod uwagę aspekty wojskowe, wyróżnić możemy bezpieczeństwo militarne, w którym uwagę skupia się m.in. na potencjale obronnym bądź ofensywnym poszczególnych państw świata⁴. Inny charakter ma z kolei bezpieczeństwo polityczne, odnoszące się do suwerenności, ideologii i organizacyjnej stabilności podmiotów państwowych, funkcjonujących na wszystkich poziomach analizy⁵. Skupiając się bliżej funkcjonowania samych obywateli, wyróżniamy natomiast bezpieczeństwo społeczne, definiowane jako układ działań prawnych i organizacyjnych realizowanych przez instytucje rządowe, pozarządowe oraz samych obywateli, mających na celu zapewnienie pewnego poziomu życia osobom, rodzinom, grupom społecznym, w tym niedopuszczenie do ich marginalizacji i wykluczenia⁶. Warunkuje ono wręcz wewnętrzną stabilność państwa istniejącą dzięki zaspokajaniu niezbędnych potrzeb bytu oraz swobodnemu rozwojowi społecznemu na różnych poziomach organizacji państwa⁷. Jeszcze bliżej jednostki ludzkiej lokuje się natomiast bezpieczeństwo fizyczne, psychiczne, czy personalne.

Porządek publiczny jest układem stosunków społecznych. Został uregulowany przez zespół norm społecznie akceptowalnych i prawnych, które miały na celu gwarancję bezkonfliktowego funkcjonowania jednostek w społeczeństwie⁸. Uważano także, że bezpieczeństwo publiczne ma na celu ochronę podstaw politycznych, jak i społeczno-gospodarczych, pokrywając porządek publiczny. PRL był państwem opresyjnym, wykorzystującym kwestie bezpieczeństwa do prześladowania własnych obywateli. Pierwsze rozumiane było jako system urządzeń, relacji w stosunkach społecznych, które były regulowane przez prawo, normy moralne oraz reguły postępowania, zapewniając ochronę mienia, jednostki i społeczeństwa przed niebezpieczeństwami mogącymi być działaniem pojedynczej jednostki społeczeństwa, czy przyrody. Znaczną zmianę w pojmowaniu bezpieczeństwa publicznego przyniosła Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r., w której obok określenia „porządek publiczny” użyto terminu „bezpieczeństwo wewnętrzne”⁹.

Rodzaje przestępczości w Nowej Hucie

Nowa Huta, jako dzielnica robotnicza, nie cieszyła się dobrą sławą. Była wschodnią częścią Krakowa, do której napływała ludność z różnych części Polski. Jednym z największych problemów, jakie dotyka powstanie takich właśnie miejskich ośrodków, jest przestępczość. Podstawowymi i bardzo często spotykanymi przestępstwa-

⁴ D. Kompała, *Pojmowanie bezpieczeństwa militarnego*, „Obronność. Zeszyty Naukowe” 2015, nr 3(15), s. 33.

⁵ L. Chojnowski, *Polityczny sektor bezpieczeństwa*, „Zeszyty Naukowe WSOWL” 2021, nr 3(165), s. 114.

⁶ P. Zając, *Definicja bezpieczeństwa społecznego okiem prawnika – krytyczna próba usystematyzowania pojęć*, „Roczniki Nauk Prawnych” 2019, Tom XXIX, nr. 4, s. 134.

⁷ J. Gierszewski, *Bezpieczeństwo społeczne. Studium z zakresu teorii bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2013, s. 172–174.

⁸ Tamże, s. 34–35.

⁹ A. Babiński, *W poszukiwaniu definicji...*, dz. cyt., s. 94–96.

mi były – oraz są do czasów obecnych na jej terenie – wybryki chuligańskie i kradzieże. We wspomnieniach osób, które pamiętają początki budowy Nowej Huty, często przytacza się chuligaństwo, do którego dochodziło na ulicach tej dzielnicy. Najczęściej można tu wskazać bójki. Dochodziło do nich pod wpływem alkoholu, a ich uczestnikami byli młodzi ludzie. Tego rodzaju wybryki chuligańskie były jednym z podstawowych przejawów patologii społecznej, jaka panowała w tej dzielnicy Krakowa. Niewątpliwie duży wpływ na jej obecność i utrzymywanie się mogła mieć spora liczba robotników niestroniących od alkoholu, którzy tego typu zachowania wynosili ze środowisk chłopskich, skąd przybyli budować nowe socjalistyczne miasto¹⁰.

Przestępczość jest zjawiskiem mającym w znacznym stopniu do dziś wpływ na codzienne życie i funkcjonowanie każdego obywatela w społeczeństwie. Dokonuje podziału otoczenia społecznego na gorszą i lepszą przestrzeń, czyli dzielnice lepsze – cieszące się opinią bezpiecznych – ale i takie, które słyną ze złej reputacji, gdzie większość mieszkańców nie chciałaby mieszkać ani nawet pracować. Podstawowym wyznacznikiem odpowiedniej jakości życia pozostaje tu zatem poczucie bezpieczeństwa, na które duży wpływ mają zwykle obiegowa wiedza o przestępczości na danym terenie, wyobrażenia o nim, a dopiero na samym końcu własne obserwacje. Media mają ogromny wpływ na kreowanie wyobrażeń i wiedzy ludzi na temat przestępczości. Prasa też jest ważnym podmiotem, gdyż kształtuje wyobrażenie o mieście, a w tym konkretnym przypadku o dzielnicy Nowa Huta¹¹.

Głównymi źródłami problemów dotyczących bezpieczeństwa w dużej mierze są ubóstwo, patologie społeczne, starość i niepełnosprawność, bezrobocie oraz bezdomność¹². Nowa Huta w latach, kiedy powstawała, była miejscem życia i pracy dla społeczeństwa o zróżnicowanej kondycji moralnej. Podstawowym problemem jest zatem przede wszystkim zdefiniowanie wspomnianego już pojęcia, jakim jest chuligaństwo¹³.

Definiując występki chuligański, trzeba brać pod uwagę umyślny zamach na wolność, zdrowie i nietykalność cielesną, jak również umyślne niszczenie bądź uszkodzenie cudzej rzeczy. Powyższa definicja wynika z art. 115 § 21 kodeksu karnego¹⁴. W latach 1954–1955 najbardziej zagrożone chuligaństwem były tereny przynależne do Krakowa, tj. Podgórze i Nowa Huta. Na terenie Nowej Huty można było zauwa-

¹⁰ W. Paduchowski, *Nowa Huta nieznaną i tajemniczą*, Kraków 2014, s. 117–118.

¹¹ R. Guzik, *Przestrzenny obraz przestępczości w prasie krakowskiej*, „Prace Geograficzne” 2000, z. 106, [dostęp on-line; http://www.pg.geo.uj.edu.pl/documents/3189230/4676052/2000_106_197-216.pdf, dnia: 2023.01.07].

¹² J. Gierszewski, *Bezpieczeństwo społeczne. Studium z zakresu teorii Bezpieczeństwa Narodowego*, Warszawa 2013, s. 220.

¹³ W. Paduchowski, *Nowa Huta nieznaną...*, dz. cyt., s. 118.

¹⁴ Ł. Nyształ, *Czym jest występki chuligański*, <https://www.infor.pl/prawo/prawo-karne/inne/256508,Czym-jest-wystepek-chuliganski.html>, dostęp z dnia: 7.01.2023.

żyć wzmożone walki chuligańskie, a wśród mieszkańców pojawiały się pogłoski, że w dzielnicy „można oberwać za wszystko”¹⁵.

Kradzieże były dominującym pod względem ilościowym rodzajem nowohuckiej przestępczości. Przyczyną popełnianych w tej dzielnicy kradzieży były bardzo niskie zarobki oraz duże różnice płacowe pomiędzy pracownikami Kombinatu. Osoby najmniej wydawały więcej środków finansowych na alkohol, którego spożywanie było jedynym sposobem spędzania wolnego czasu, a finalnie powodowało popełnianie czynów zabronionych. Powszechnym rodzajem kradzieży była ta połączona z włamaniem do mieszkań i hoteli robotniczych¹⁶. Podsumowując, źródłem przestępczości było masowe bezrobocie, wyzysk pracowników oraz nędza. Podstawą tego był zaś brak możliwości zdobycia odpowiedniego wykształcenia oraz odpowiedniej pracy¹⁷.

Od wielu lat dochodzi do wzrostu zagrożenia dzieci i młodzieży czynnikami określanymi jako patologia rodziny. Podstawą istnienia społeczeństwa jest rodzina, od której wymaga się stworzenia optymalnych warunków do zaspokojenia potrzeb swoich członków. Można zatem powiedzieć, że patologia społeczna to wszystkie zachowania stojące w sprzeczności z systemem preferowanych wzorów społecznych lub takich, które są akceptowane w danej społeczności. W patologicznym postępowaniu można wyróżnić takie elementy jak zagrożenie interesów społecznych oraz naruszenie wzorów postępowania społecznego.

Patologie mogą obejmować jednostki, grupy, instytucje, systemy i struktury społeczne. Zalicza się do nich społecznie niebezpieczne zjawiska, m.in. alkoholizm, narkomanię, próby samobójcze i samobójstwa, zabójstwa, kradzieże, prostytutkę oraz włamania i napady rabunkowe¹⁸.

Alkoholizm to choroba alkoholowa, która powoduje, że picie nie jest w pewnym momencie zależne od woli człowieka. Jest to najbardziej powszechna, a zarazem najbardziej szkodliwa patologia społeczna. W dużym stopniu wpływa na rozwój przestępczości, przyczynia się do patologii życia rodzinnego oraz wzmaga agresję. Osoba, która nadużywa alkoholu, najczęściej stosuje przemoc w rodzinie, co ma negatywny wpływ na członków rodziny, a co za tym idzie – na całe społeczeństwo.

Kolejnym zagrożeniem, prowadzącym do zwiększenia przestępczości, są narkotyki i środki odurzające. Największe ryzyko styczności z nimi powstaje jednak wówczas, gdy kontrola nad dzieckiem zostaje ograniczona przez rodziców, wskutek czego dozwolona pozostaje możliwość przebywania dziecka poza domem do późnych godzin. Najczęściej tej sytuacji sprzyjają konflikty w rodzinie, rozwody czy separacja rodziców. Wszystkie te czynniki mogą być przesłanką do sięgnięcia po narkotyki

¹⁵ W. Paduchowski, *Nowa Huta nieznana...*, dz. cyt., s. 121–122.

¹⁶ Tamże, s. 132–134.

¹⁷ Tamże, s. 137.

¹⁸ Bębas S., Kowalski P. (red.), *Bezpieczeństwo w warunkach zmian społecznych, cywilizacyjnych i kulturowych*, Piotrków Trybunalski 2014, s. 118.

przez dzieci i młodzież, co jest przyczyną uzależnienia od substancji chemicznych. Wywołuje też ogromne spustoszenie w organizmie młodego człowieka.

Nasilona emigracja zarobkowa za granicę po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej po 2004 r. zrodziła zjawisko określane jako eurosieroctwo. Dotyka ono dzieci pozostających pod opieką jednego z rodziców lub wyłącznie dziadków. Następstwem takiej rozłąki mogą być nie tylko trudności wychowawcze młodego pokolenia, ale też rozwody dotkniętych rozłąką rodziców. Jej skutkiem u dzieci może być natomiast narastająca agresja, problemy w szkole, co w efekcie ma swoje odzwierciedlenie w codziennym egzystowaniu.

Walka z przestępczością w Nowej Hucie

Policja jest formalną organizacją, umundurowaną i uzbrojoną, powołaną do ochrony porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli. Ustawa o Policji z dnia 6 kwietnia 1990 r. jest podstawowym aktem prawnym regulującym jej działania. Normuje sposób funkcjonowania, sferę zadań, stosunek służebny oraz kompetencje zespołu funkcjonariuszy¹⁹. Duże znaczenie ma tu centralizm, jak również hierarchiczne podporządkowanie, według których służba ta funkcjonuje. Należy wspomnieć, że podstawowy wyróżnik, jaki stanowi umundurowanie i uzbrojenie, nie jest najważniejszym elementem definiowania Policji. Policjant swoje obowiązki wykonuje nawet wówczas, gdy decyduje się podjąć czynności służbowe nie mając na sobie munduru oraz nie posiadając przy sobie broni. Pistolet jest dla funkcjonariusza na służbie środkiem przymusu bezpośredniego, dzięki któremu może on powstrzymać najgroźniejsze zdarzenia. Policja jako formacja reaguje na zagrożenia i neutralizuje je. Gwarantem jej zaufania w społeczeństwie ma być oparcie jej działania o zasadę legalizmu, jak i apolityczność. Status prawny funkcjonariuszy Policji kształtuje się w oparciu o zadania, jakie wykonują oni w służbie społeczeństwu. Są oni też zobligowani do poświęcenia się misji publicznej społeczności, do której przynależą. Policjant zobowiązuje się do podejmowania obowiązków i chronienia porządku prawnego oraz służenia narodowi. Policja państwowa jako formacja mundurowa ma strzec bezpieczeństwa państwa i życia obywateli, nawet jeżeli zaistnieje zagrożenie życia samych jej funkcjonariuszy.

Zapewnienie bezpieczeństwa i walka z przestępczością nie należy do łatwych zadań. Na każdym kroku uwidocznioma jest złożoność problemów, które utrudniają skuteczne działanie instytucji powołanych do zapewnienia bezpieczeństwa i walki z przestępczością. Podstawowe problemy dotyczą takich spraw jak:

- poszczególne kompetencje organów, które wynikają w szczególności z zapisów prawa
- rekrutacja i dobry dobór kadry, a w dalszym kroku umożliwienie odpowiednich szkoleń, które można wdrożyć do działań codziennych,

¹⁹ Ustawa z dnia 6.04.1990 r. o *Policji* (Dz.U. z 1990 r., Nr 30, poz. 179).

- odpowiednie kwoty finansowania z budżetu państwa, przeznaczone na zapewnienie odpowiedniego funkcjonowania owych instytucji.

Rozwój systemu bezpieczeństwa społecznego w dużej mierze powinien prowadzić do wykorzystania wewnętrznych czynności, symulujących jego rozwój za pomocą odpowiednich środków, które zaspokajają potrzeby społeczeństwa. Takimi instrumentami są narzędzia wykorzystywane przez Policję, które wpływają na zachowania i postawy ludzi w sytuacji bezpośredniego kontaktu z zagrożeniem lub zdarzeniem noszącym znamiona czynu zabronionego. Kierowane są one w kierunku tych grup społecznych zamieszkujących otoczenie lokalne, którzy są ich beneficjentami lub tworzą środowisko lokalne. Działania wpływające na rzecz systemu bezpieczeństwa społecznego to m.in.:

- działania prewencyjne,
- system socjalny,
- wszelakiego rodzaju systemy monitorujące i systemy kulturowe,
- działania prognostyczne²⁰.

Podstawowym warunkiem skutecznej profilaktyki społecznej jest odpowiednia praca instytucji. Ich celem jest działanie dotyczące prewencji, szczególnie istotne dla społeczeństwa i zgodne z jego oczekiwaniami jest poczucie bezpieczeństwa związane z prewencją sytuacyjną i społeczną. Program, który jest realizowany przy właściwej diagnozie społecznych oczekiwań oraz zagrożeń, może obejmować wiele obszarów oraz może być otwarty na różne inicjatywy instytucjonalne i obywatelskie. Programy określają obszary działania oraz kierunki aktywności podmiotów w to zaangażowanych. Każde tego typu przedsięwzięcie wymaga podjęcia czterech wzajemnie ze sobą powiązanych kroków, mianowicie:

- zdiagnozowania zaistniałego problemu,
- ustalenia przyczyny jego powstania,
- zastanowienia się nad możliwością przeciwdziałania jemu,
- realizacji kolejnych zadań mających na celu w całości wyeliminowanie zagrożenia albo zapobiegnięcie mu.

Dużą rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa w miejscach publicznych odgrywają funkcjonariusze służb prewencyjnych patrolujący ulice oraz podejmujący w razie potrzeby interwencje. Kontrolują oni również uczestników ruchu drogowego, zabezpieczają imprezy masowe (festyny, mecze, koncerty), jak i innego rodzaju wydarzenia. Konieczna jest też współpraca władz lokalnych czy instytucji społeczeństwa obywatelskiego w ramach realizacji programów społecznych z Policją, co służy zarówno wzmocnieniu bezpieczeństwa, jak i ograniczeniu zachowań mających na celu zaburzenie porządku społecznego. Dzięki niej łatwiej jest kształtować poprawne postawy obywateli.

²⁰ Tamże, s. 177.

Podsumowanie

Nowa Huta, jako dawna dzielnica robotnicza, nie cieszyła się dobrą opinią. Negatywne oceny, wypływające ze środowisk inteligenckiego od wieków Krakowa, odnosiły się nie tylko do społeczności, które w latach 50. i 60. w związku z powstałym tam kombinatem zaczęły napływać na te tereny. Nieco stereotypowe postrzeganie klasy robotniczej szybko przeniosło się na postrzeganie całej dzielnicy jako miejsca o wątpliwym poziomie bezpieczeństwa, trapienego plagą zjawisk patologicznych i przestępczością. Utrwalony na przestrzeni kilkudziesięciu lat obraz nie ma jednak już wiele wspólnego z obecną rzeczywistością. Fakt budowy od podstaw tzw. odrębnego miasta z wielkim hutniczym kombinatem, z jakim do dziś jest kojarzona Nowa Huta, spowodował ogromną relokację ludności, jak i rozwój urbanistyczny i przemysłowy wschodniej części Krakowa. Społeczeństwo napływające z różnych rejonów Polski było zróżnicowane, co przez wiele lat wpływało na poziom bezpieczeństwa tej dzielnicy. Dziesięciolecia funkcjonowania kolejnych już pokoleń mieszkańców Nowej Huty, jak i nowych do niej przybyszów sprawiają, że postrzeganie tego terenu jako „niebezpiecznej” dzielnicy robotniczej współcześnie zupełnie traci sens.

Odpowiedź na pytanie dotyczące oceny skuteczności Policji w zabezpieczeniu bezpieczeństwa i porządku publicznego w Nowej Hucie wydaje się oczywista. Zmieniające się społeczeństwo dzielnicy, jak i bardziej pozytywne postrzeganie funkcjonariuszy Policji w oderwaniu od ich milicyjnych poprzedników z czasów PRL (funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej) coraz silniej wpływają na poprawę skuteczności działań Policji w dzielnicy. Patroli jest więcej, a ich uczestnicy mają szerokie uprawnienia i mogą w swoim zakresie niwelować zagrożenia poprzez interwencję. Funkcjonariusze kontrolują ruch drogowy, zabezpieczają imprezy masowe, a dzięki rosnącej wzajemnej kulturze zrozumienia i współpracy między nimi a mieszkańcami Nowej Huty dzielnica staje się coraz bardziej bezpieczna. Jest to możliwe w dużej mierze dzięki szerokiemu zakresowi kompetencji funkcjonariuszy Policji.

Bibliografia

1. Babiński A. (2020), *W poszukiwaniu definicji bezpieczeństwa publicznego*, „Zeszyty Naukowe PWSZ w Legnicy”, 2(35).
2. Bębas S., Kowalski P. (red.), (2014), *Bezpieczeństwo w warunkach zmian społecznych, cywilizacyjnych i kulturowych*, Piotrków Trybunalski.
3. Chojnowski L., (2021), *Polityczny sektor bezpieczeństwa*, „Zeszyty Naukowe WSOWL”, nr 3(165).
4. Dudek D., Husak Z., Kowalski G., Lis W. (2013), [w:] Dudek D., Husak Z., Kowalski G., Lis W. (red.), *Konstytucyjny system organów państwa*, Warszawa.
5. Gierszewski J., (2013), *Bezpieczeństwo społeczne. Studium z zakresu teorii bezpieczeństwa narodowego*, Difin, Warszawa.
6. Guzik R. (2000), *Przestrzenny obraz przestępczości w prasie krakowskiej*, „Prace Geograficzne”, z. 106, [dostęp on-line; http://www.pg.geo.uj.edu.pl/documents/3189230/4676052/2000_106_197-216.pdf, dnia: 2023.01.07].

7. Kompała D. (2015), *Pojmowanie bezpieczeństwa militarnego*, „Obronność. Zeszyty Naukowe”, nr 3(15).
8. Kuciński J. (2019), *Nauka o państwie współczesnym*, Społeczna Akademia Nauk, Łódź 2019.
9. Nysztal Ł., *Czym jest występ chuligański*, <https://www.infor.pl/prawo/prawo-karne/inne/256508,Czym-jest-wystep-chuliganski.html>, dostęp z dnia: 7.01.2023.
10. Paduchowski W. (2014), *Nowa Huta nieznana i tajemnicza*, Dante, Kraków.
11. Ustawa z dnia 6.04.1990 r. o Policji (Dz.U. z 1990 r., Nr 30, poz. 179).
12. Zając P. (2019), *Definicja bezpieczeństwa społecznego okiem prawnika – krytyczna próba usystematyzowania pojęć*, „Roczniki Nauk Prawnych”, Tom XXIX, nr 4.

Agnieszka Gajewska

Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

prof. dr hab. Henryk Noga

Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

dr Maria Katarzyna Grzegorzewska

Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie